

4. Дем'яненко Н.М. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (XIX – початок XX ст.): [монографія] / Н.М. Дем'яненко, І.П. Важинський. – М.: МПА, 2002. – 240 с.
  5. Кравченко І.М. Історичний досвід організації педагогічної освіти в Україні (др. пол. XIX – поч. XX ст.) у контексті сучасного реформування / І.М.Кравченко // Вища освіта України. – 2006. – Дод. 3, т. 2. – С. 193 – 198.
  6. Марголин Д. Программы и правила для поступления в учительские институты, семинарии и школы и на педагогические курсы / сост. Д. Марголин. – К.: Кн.-во И.И.Самоненко, 1914. – 84 с.
  7. Настольная книга по народному образованию / сост. Г.Фальборком, В.Чарнолусским. – Т.3. Низшие учебные заведения всех ведомств и разрядов. – СПб.: тип. Б.М. Вольфа, 1904. – С. 1593-1605.
  8. Об отпуске денег на содержание открытых в Киеве педагогических курсов и попечительского Совета, 28 июня 1860 г. – 28 августа 1864 г. – ЦДА України, ф. 707, оп. 87, спр. 4346, арк. 1-277.
  9. Раскин Д. И. Классификация историко-педагогических источников / Д.И. Раскин // Историографические и методологические проблемы изучения отечественной школы и педагогики: сб. науч. тр. – М.: Изд. АПН СССР, 1989. – С. 85 – 98.
  10. Сборник мнений и замечаний о проекте городских училищ и учительских институтов. – СПб., 1870. – 742 с.
  11. Студитский Ф. Свод замечаний на проект устава общеобразовательных учебных заведений об устройстве учительских институтов / Ф. Студитский. – СПб., 1863. – 148 с.
  12. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О.В. Сухомлинська. – К.: АПН, 2003. – 68 с.
- Стаття надійшла до редакції 29.05.2010р.

УДК 37.018.2

Т.О. Дороніна
докторантка,
Інститут вищої
освіти АПН України

ВРАХУВАННЯ СТАТЕВОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ: СТАТЕВЕ ТА ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ (КІНЕЦЬ XX – ПОЧАТОК XXI ст.)

У статті розглянуто головні підходи до визначення сутності статевого виховання/освіти, що сформовані у педагогіці на початок XXI ст. На основі представлених концепцій обґрунтовано положення про концептуальну відмінність статевого виховання/освіти та виховання/освіти гендерної.

Ключові слова: статево виховання, гендерне виховання, навчально-виховний процес.

В статье рассмотрены основные подходы к определению сущности полового образования/воспитания, оформившиеся в педагогике к началу XXI века. На основе представленных тенденций обосновывается положение о концептуальном отличии теории полового воспитания/образования от воспитания/образования гендерного.

Ключевые слова: половое воспитание, гендерное воспитание, учебно - воспитательный процесс.

The basic approaches to define the essence of the sexual education issued in pedagogics by the beginning of the XXI century are considered in the article. On the basis of the presented tendencies the position about conceptual difference between the theory of sexual and gender education is proved.

Keywords: sexual education, gender education, educational process.

Постановка проблеми. Гендерна зорієнтованість сучасного суспільного розвитку України обумовлює імплементацію концепції гендерної рів-

ності до вітчизняної системи освіти. Ця концепція вибудовується на основі вже існуючих у педагогіці науково-педагогічних теорій щодо значення статевої детермінанти в навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема *статевого* та *статеворольового* виховання залишається актуальною у вітчизняній педагогіці. Про що свідчать публікації останніх років: навчально-методичний посібник І.Бабюк, Н.Бенюх та А.Авраменко (“Статеве виховання дітей і підлітків – інвалідів”), навчальний посібник О.А. Кузнецової (“Статеве виховання школярів”), навчально-методичний посібник О. Чернової (“Статеве виховання дітей дошкільного віку”), матеріали дисертаційних досліджень Ю. Бурцевої (“Статеве виховання молодших школярів засобами українського фольклору”), О. Василенко (“Педагогічні умови статевого виховання старших підлітків у позаурочній діяльності”), Т. Кравченко (“Статеве виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20-30 років ХХ століття”), В. Левицького (“Особливості статево-рольового виховання учнів молодших класів допоміжної школи”) та інші.

Питання статевого виховання обговорюються у педагогічній пресі (В. Борисов та В. Хор’яков; В. Бурцева та Н. Горбунова; Л. Головач, В. Луценко, І.Маргулян, А.Нагорна, С. Недільський, Л. Олійник, О.Петрунько, С. Стельмахович та інші). Ці ж питання розглядають і російські вчені: Ю. Гаврілов, Н. Єрофєєва, С. Завражин, Д. Ісаєв, В. Каган, В. Колбановский, Д. Колесов та Н.Б.Сельверова, І. Кон, О. Філатова тощо.

Пояснення такої актуалізації статевого питань в освіті науковці знаходять у дії низки об’єктивних чинників:

- прискорений фізичний розвиток молоді, ранній початок статевого життя при відсутності орієнтації та виконання соціальної ролі в житті (батька, матері, дружини, чоловіка);
- поширення серед молоді деструктивної статевої поведінки: чисельні дошлюбні статеві стосунки молоді, які не розглядаються як обіцянка та обов’язок укладання шлюбу;
- збільшення штучного переривання вагітності та феномен підліткового материнства;
- поширення серед підлітків захворювань, що передаються статевим шляхом;
- лібералізація статевої моралі та моральна легалізація невпорядкованих статевого зв’язків у суспільстві, дестабілізація інституту сім’ї;
- криза сучасної української сім’ї та послаблення виховної (соціалізаційної) функції родини та освітніх закладів;
- недостатня теоретична та методична підготовка вчителів та відсутність просвітницьких та освітньо-виховних програм (для вчителів, батьків та дітей)з питань статі та сексуальної поведінки;
- відсутність диференційованого підходу до учнів відповідно їхньої статевої приналежності;

– негативний вплив ЗМІ на дитину у питаннях статі та міжстатевих відносин тощо.

Погляд на публікації, присвячені статево му вихованню (освіті), переконують у наявності великої кількості визначень поняття “статеве виховання”, які певною мірою відрізняються одне від одного. Науковці пишуть про широке і вузьке тлумачення поняття. Так, наприклад, д. мед. н., професор В.Квашенко вказує: “У широкому значенні термін “статеве виховання” означає вплив середовища на психосексуальний розвиток і формування людини.<...> У більш вузькому значенні статеве виховання – це процес систематичного, свідомо планованого і здійснюваного впливу на формування статевої свідомості і поведінки, який припускає визначений кінцевий результат” [5].

Мета статті. У сучасній педагогічній думці існують різні підходи стосовно питань, які безпосередньо пов’язані із гендерною проблематикою. Сьогодні ці питання досить нерівномірно висвітлюються в наукових публікаціях різного рівня (від монографій і дисертацій до науково-публіцистичних статей), автори яких нерідко доходять взаємовиключних висновків, що робить необхідним узагальнення педагогічних концепцій статевої освіти/виховання та їхнє осмислення через концепцію гендерної освіти.

Виклад основного матеріалу. У цілому статеве виховання сьогодні розглядається як “процес, спрямований на відпрацювання рис особистості та настанов, які визначають корисне для суспільства ставлення до людини протилежної статі (не лише у родині, а й практично всюди” [1, с. 26]; як “цілеспрямований, планомірний процес формування особистості дитини з метою опанування нею адекватної статевої ролі, розвитку та становлення жіночої/чоловічої ідентичності, яка зорієнтована на здоровий образ життя; формування культури статевих стосунків, які сприяють позитивній статевої соціалізації у процесі життєдіяльності” [10, с. 9]; чи як “процес систематичного впливу на психологічний та фізичний розвиток хлопчика та дівчинки з метою оптимізації їх особистісного розвитку та діяльності у всіх сферах життя, що пов’язані із статевими відносинами” [4, с. 5].

Д.В. Колесов та Н.Б. Сельверова [6] у своїй трактовці статевого виховання виходять з трьох базових положень: формування в дітях еталонів мужності та жіночності необхідно не лише в сексуальному аспекті, а задля успішної соціалізації дитини; педагогічні зусилля повинні бути спрямовані не на подолання статевого потягу, а на створення умов його задоволення шляхом міжстатевого спілкування; сексуальна освіта повинна бути скерована на вік дитини – і не передчасна, і не запізнiла.

Своє бачення сутності статевого виховання запропонував В.О. Сисенко [13], коли увів поняття “здатність до шлюбу” (як здатність до співчуття, здатність до співробітництва/кооперації).

Розуміння статевого виховання як формування високої сексуальної культури представлено у наукових розвідках д. мед. н., професора Харків-

ської медичної академії післядипломної освіти МЗ України В.В. Кришталія. Валентин Валентинович додержується думки, що мета статевого виховання полягає у правильному психосексуальному розвитку дитини. Більш того, у своїх роботах, вчені (В. Маркова) практично ототожнюють статеve виховання та сексуальну освіту. Такий підхід до статевого виховання притаманний науковцям – медичним працівникам, які роблять основний акцент на здоров'ї людини. В. Квашенко зокрема перераховує такі загальні цілі статевого виховання: “виховати здорову і цілісну особистість жінки та чоловіка, які можуть адекватно усвідомлювати свої психологічні і фізіологічні особливості відповідно до існуючих у суспільстві соціальних і моральних норм і зможуть установлювати оптимальні стосунки з людьми своєї та протилежної статі у всіх сферах життя” [5]. Серед завдань статевого виховання, на думку В. Квашенко, суттєве (практично основне) місце повинне посісти виховання сексуальне. Така ж думка про статеve виховання як формування у учнів сексуальної культури представлено у дисертації С.В. Чернишової, де, зокрема, говориться, що “Сексуальна культура – особистісна якість, критеріями якої є ціннісні орієнтації, що визначають статево-рольову соціалізацію особистості дівчинки-підлітка, підготовленість до відповідального шлюбу та материнства, знання основ збереження сексуального здоров'я” [16, с.8].

Отже, з точки зору прихильників медичного підходу до статевого виховання, воно повинно виховувати сексуальну культуру та бути спрямовано на збереження сексуального здоров'я учнів (вихованців). Саме з цих позицій вчені (М. Арапов, В. Маркова) звертаються до досвіду країн Заходу. М. Арапов [2] підкреслює недосконалість та малоефективність програм з сексуального виховання (*sex education*) у США, хоча і вказує на більшу успішність аналогічних освітніх програм у Великій Британії, Франції, Канаді та скандинавських країнах.

Інший підхід до поняття “статеve виховання” знаходимо у підручнику “Сімейна педагогіка”, авторка якого, Т.В. Андреева, вважає, що до завдань статевого виховання повинно бути покладено завдання “формування сталонів мужності та жіночності”. Через те, що саме у родині відбувається “закінчення формування рольових позицій чоловіка та жінки” [1, с.33].

Цієї ж позиції додержується доктор медичних наук, професор (ДУ “Інститут педіатрії, акушерства та гінекології АМН України”, Київ) Зореслава Шкіряк - Ніжник, коли пише: “Хлопчика треба виховувати першопроходцем, дослідником, захисником, годувальником, добутником, сприяти виробленню твердості характеру, витривалості, позиції обов'язку, служіння Державі, сім'ї, вірності слову, набуттю сили, мужності. У дівчинці від колиски треба бачити майбутню маму – ніжну, лагідну, турботливу, всепрощаючу, втішницю, виховувати її господинею, бережливою. Разом з цими рисами мають виховуватися і розуміння статевого відмінностей, відповідальності перед суспільством і родиною, перед майбутнім” [17]. Такі твер-

дження будуватися на переконанні, що українські ментальності взагалі не притаманні якості сексуальної відвертості та “обмеження стосунків між чоловіком і жінкою лиш для задоволення статевого потягу”, навпаки – “українцям завжди були притаманні цнотливість і кохання як першооснові союзу статей, вірність та однолюбством, культ повної сім’ї з неньою татом, з возвеличенням родинного начала, що ґрунтуються на моральній приязні та довірі” [17].

Вчені, прихильники статево-рольової освіти/виховання, звертають особливу увагу на вік учнів, та досліджують вікові особливості статевого виховання на різних етапах дорослішання (від поведінкових навичок до розвитку вмінь міжособистісного спілкування та взаємодії), через відповідні види діяльності – ігри, мовне спілкування, тощо [14]. Окремо наголошується на ролі у статевому вихованні вивчення учбових дисциплін природничо-біологічного курсу, до яких треба залучати уроки історії та літератури.

У цілому науковці (і педагоги, і медичні працівники) виокремлюють у статевої освіти/вихованні питання:

- зміст сексуальної просвіти / освіти, її вікова відповідність;
- аналіз фізіологічних проблем виховання, та питань статевої ідентифікації; з’ясування причин відхилень сексуальному розвитку підлітків;
- значення еталонів мужності/ жіночності у формування особистості дитини;
- підготовка до сімейного життя та виховання відповідних якостей (поблажливість, великодушність, доброта, вміння сприймати іншу людину зі всіма чеснотами та недоліками);
- виховання здорового способу життя та протидія негативним соціальним процесам.

Погляд на існуючі в науці підходи до визначення змісту статевої освіти / виховання дає можливість для узагальнення та класифікації існуючих у педагогіці підходів щодо визначення статевого виховання. М.А. Радзівілова [11, с.3] виділяє три підходи (психологічний, етичний та функціональний); Т. Петрова [10, с.3-4] до трьох виділених вище підходів додає біологічний підхід; О. Філатова [15] представляє ще більш розгалужену класифікацію, коли до названих вище підходів додає педагогічний та гендерний підходи.

На нашу думку, можливо зупинитися на класифікації М.А. Радзівілової, коли *психологічний* підхід передбачає розгляд проблеми з позицій сексології, фізіології та психогігієни статі; *етичний* зосереджено на морально-етичних аспектах (почуття честі та гідності хлопчиків і дівчаток, юнаків і юнок) та *функціональний*, присвячений підготовці молоді до особистого життя, любові й шлюбно-сімейних відносин. Включення гендерного підходу до зазначеної класифікації не доцільне, оскільки гендер та стать не є синонімічними чи взаємозамінними категоріями.

Існує багато наукових публікацій, у яких йдеться про використання гендерного підходу в навчально-виховному процесі, його сутність, методологію, організацію, мету та принципи. Серед вказаних робіт виокремимо найбільш ґрунтовні – це дослідження С. Вихор, Т. Говорун, О. Кізь, О. Кікінежді, О. Кравця, О. Остапчук, Н. Приходькіної тощо.

Зміна соціальних ролей чоловіка та жінки відбувається практично на наших очах, коли гармонійними стають відносини, побудовані за паритетним принципом. Отже задля гармонійного існування і чоловіки, і жінки не можуть бути обмежені лише традиційними статево-рольовими настановами а повинні вміти виявляти риси інструментальні (традиційно чоловічі) чи експресивні (традиційно жіночі) відповідно до певної діяльності. Використання гендерного підходу у навчально-виховному процесі повинно сформувати саме таку гнучку особистість, підготовлену до рольової варіативності та більш повної самореалізації.

Цей підхід повинен бути врахований у змісті та організації навчально-виховного процесу на всіх рівнях освіти: як усунення статевої упередженості (забобонів, кліше – гендерних стереотипів) у змісті навчального матеріалу та його інтерпретації; як створення в навчанні (вихованні) атмосфери взаємоповаги та взаємодії та колегіальності, що унеможливорює дискримінаційне ставлення один до одного всіх суб'єктів навчально-виховного процесу; як рівне залучення і хлопців, і дівчат до організації та проведення виховних заходів будь-якого рівня, що дозволить виявити на практиці дію принципів рівноправної відповідальності, взаємоповаги і взаємодопомоги на основі зміни гендерних ролей та демонстрації їхньої варіативності; як відмова від принципу “прихованої статевої профорієнтації” та надання учням повної та вичерпної інформації щодо можливості професійного визначення, не обмежуючи їхню свідомість рамками жіночих / чоловічих професій; як надання учням дійсно повноцінної та якісної освіти без орієнтації та їхню стать.

Додамо, що такий підхід не заперечує та не відкидає питань традиційно-родинних стосунків. Учні повинні усвідомлювати, що традиції існують, їх треба поважати, на них треба зважати, але усвідомлено. Учень та учениця повинні мати право самостійного вибору моделі своєї поведінки, свого варіанту поєднання традиційності з егалітарністю (тим більше – що вони не спростовують один одного), з огляду на те, що егалітарний тип сім'ї найбільш повно відповідає сучасним умовам існування самого інституту сім'ї.

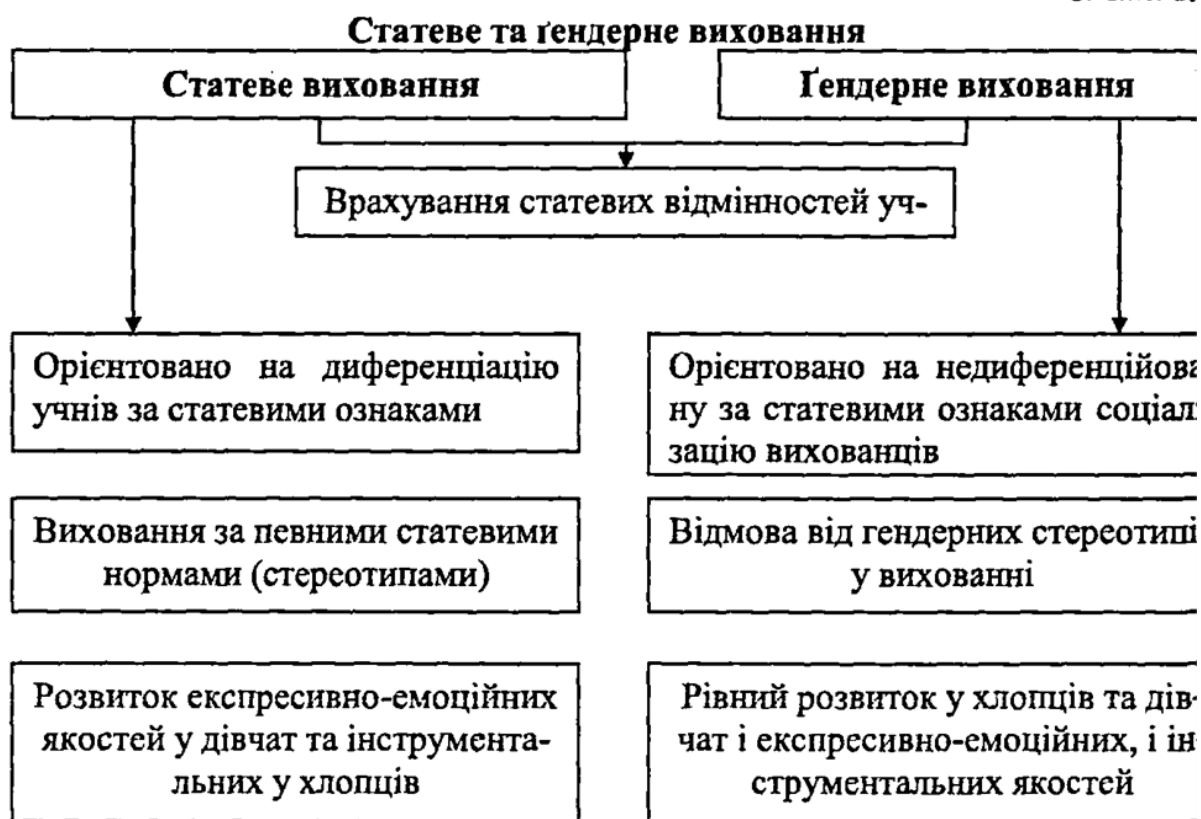
Ми дотримуємося тієї думки, що гендерний підхід має за мету виховання андрогінної особистості. Саме про це пише Ж. Старовойтова: “Метою гендерного підходу в освіті виступає створення умов для гендерної соціалізації школярів, що сприяють вихованню міжстатевих відносин, вільних від твердих стереотипів маскулінності та фемінінності у традиційному розумінні, що може стати запорукою виховання нової особистості з високими інтенціями відкритості та адаптивності в усіх сферах життя, нео-

бмеженими можливостями індивідуального життєвого вибору й самореалізації, особистості з андрогінним набором характеристик” [12, с. 24], які визначаються як “інструментальні” та “експресивні” (у традиційній культурі інструментальні риси вважаються виявом маскулінності, у той час як риси експресивні – виявом фемінінності).

Натомість метою статевого виховання є виховання “мужніх чоловіків та жіночних жінок із збереженням у них психосексуального здоров’я” [15, с. 89]; *сексуальне* виховання, спрямоване на оптимізацію формування сексуально-еротичних орієнтацій і сексуальної свідомості в контексті психосексуальної культури і моральних вимог [8]; підготовка до *відповідального шлюбу* (формування подружніх ролей і вироблення установок взаємно відповідального партнерства та *відповідального батьківства* (“що припускає формування рольового поведіння матері та батька стосовно дітей і вироблення оптимальних репродуктивних настанов” [5]).

Розмежування статевого виховання та виховання гендерного можна унаочнити у схемі 1.

Схема 1.

Узагальнюючи погляди науковців можемо сказати, що на сьогодні у визначенні сутності статевого виховання доволі чітко простежуються дві тенденції:

- перша розглядає статеве виховання переважно як “одну із складових системи збереження репродуктивного здоров’я” учнів та “підготовки їх до майбутнього подружнього життя” [9, с.207];

- друга акцентує увагу на необхідності поєднання статевого та морального виховання, стверджуючи, що “надмірне акцентування на статевості та фізіології спричинять порушення ієрархії вартості у самій особі” [3].

Повністю поділяємо точку зору І. Кона [7, с. 179], про те, що сутність статевого (статевро-рольового виховання) полягає в навчанні учнів керувати своєю сексуальністю. Отже оволодіння своєю статевою роллю є остаточною метою статево-рольового виховання. І хоча програми статевого (статевро-рольового) виховання відрізняються одна від одної освітніми завданнями та змістом, проте всі вони спрямовані на підготовку учнівської молоді до дорослого життя, задля успішної адаптації у соціумі та відтворення майбутніх поколінь. Статеве виховання здійснюється педагогами, які повинні транслювати досвід минулих поколінь та готувати молодь до життя в нових суспільних умовах.

Висновки. Очевидно, що статеве виховання має концептуальні розходження із вихованням гендерним, який визнає існування статевих відмінностей чоловіка/жінки, але спрямований на повноцінне розкриття особистості учнів (хлопчика та дівчинку), за рахунок їхнього гармонійного розвитку, тобто збалансування саме інструментальних та експресивних рис особистості. Питання сексуального просвітництва, відповідального батьківства та шлюбу не становлять предмету окремого розгляду гендерної педагогіки, вони цікавлять дослідників лише у аспекті відтворення у названих вище напрямках питання гендерної варіативності особистості.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. В. Семейная психология : учеб. пособ. [для студ. вищ. навч. закл.] / Татьяна Владимировна Андреева. – СПб.: Речь, 2004. – 244 с.
2. Арапов М. Сексуальне виховання школярів [Електронний ресурс] / М. Арапов // Директор школи Україна: Науково-методичний журнал. – 2007. – N 1. – С. 62-64. – Режим доступу до журн.: <http://www.pld.org.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=999>.
3. Гентош О. Відкритий лист Голові Львівської обласної державної адміністрації п. О.Сендезі [Електронний ресурс] / Оксана Гентош // Поступ. – 25 червня 2003. – Режим доступу : <http://postup.in.ua/usual.php?what=11218>
4. Каган В.Е. Воспитателю о сексологии / Виктор Ефимович Каган – М.: Педагогика, 1991. – 256 с.
5. Квашенко В.П. Зміст, принципи і шляхи статевого виховання [Електронний ресурс] / В.П.Квашенко // Гинекология. Тематический номер. Вопросы образования. – 2008. – №253. – Режим доступу до журн. : <http://novosti.mif-ua.com/archive/issue-5925/article-5930/>.
6. Колесов Д.В. Физиолого-педагогические аспекты полового созревания / Д.В. Колесов, Н.Б. Сельверова. – М.: Педагогика, 1978. – 224 с.
7. Кон И.С. Психология ранней юности: [кн. для учителя] / Игорь Семенович Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 255 с.
8. Маркова В.М. Стратегічні питання психопрофілактики порушення сексуальної поведінки у молоді [Електронний ресурс] / В.М.Маркова // Газета “Новости медицины и фармации”: Психиатрия и неврология. – 2007. - №215. – Режим доступу : <http://novosti.mif-ua.com/archive/issue-1298/article-1370>.

9. Мудрий Я. Збереження репродуктивного здоров'я старшокласників у про підготовки їх до сімейного життя / Ярослав Мудрий // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. - 2007. - Вип 22. - С. 206-211.

10. Петрова Т.В. Половое воспитание младших школьников на основе причинно-следственных связей : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. педагог. наук : спец. 13.00.01 – “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Т. В. Петрова / Чебоксары, 2007.- 24 с.

11. Радзивилова М.А. Воспитание дошкольников в процессе полоролевой социализации: автореф. Дис.. на соискание ученой степени канд. педагог. наук: 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / М.А.Радзивилова. – Волгоград, 1999. – 22 с.

12. Старовойтова Ж.А. Организация процесса обучения в основной школе на основе гендерного подхода: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / Жанна Александровна Старовойтова. – Омск, 2007. – 204 с.

13. Сысенко В. А. Устойчивость брака: Проблемы, факторы, условия / В.А.Сысенко. – М.: Финансы и статистика, 1981. - 210 с.

14. Уланова М.К. Гендерный подход в обучении иностранному языку старших дошкольников в условиях ДОУ (на материале английского языка : автореф. дис. на соиск. учен. степени педагогических наук: спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения воспитанию (иностранному языку)” / М.К. Уланова. – Москва, 2008. – 22 с.

15. Филатова А.Ф. К вопросу о половом воспитании подростков / Александровна Филатова // Вестник МГОУ. Серия “Психологические науки”. – 2007. - № 10. – С. 85 – 90.

16. Чернышева С.В. Научно-практические основы полового воспитания девочек подростков в учебно-воспитательном процессе школы: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. педагогич. наук.: спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / С.В. Чернышева. – Владикавказ, 2008. – 21 с.

17. Шкіряк-Нижник З.А. Твоє здоров'я - поради лікаря [Електронний ресурс] Зореслава Антонівна Шкіряк-Нижник / Офіційний сайт Всеукраїнського Товариства "ПРОСВІТА" ім. Тараса Шевченка. – Режим доступу: http://prosvitjanyn.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=174&Itemid=76

Стаття надійшла до редакції 04.06.2010р.

УДК 37.011.3+378.14

О.І. Янкович
докторантка,
Тернопільський НПУ
імені В. Гнатюка

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті обґрунтовується виховна технологія вищої школи “Формування студентського колективу”. Аналізуються позитивні та негативні чинники розвитку студентських колективів. Показано значення діагностування у процесі реалізації технології. Визначено методики, які сприяють згуртуванню студентського колективу.

Ключові слова: освітня технологія, виховна технологія, технологія формування студентського колективу, діагностика.

В статье обосновывается воспитательная технология высшей школы “Формирование студенческого коллектива”. Анализируются положительные и отрицательные факторы развития студенче-